

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

USA. Finanskrisen sætter lighed på dagsordenen

Kjærsgård, Andreas Pihl

Published in:
Politiken

Publication date:
2013

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Kjærsgård, A. P. (2013). USA. Finanskrisen sætter lighed på dagsordenen. Politiken.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- ? Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- ? You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- ? You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

195 minutter foran fjernsynsskærmen tilbragte hver dansker i tv-året 2012

10% er de 15-24-åriges tidsforbrug foran tv faldet fra 2011 til 2012

Kilde: Morgenavisen Jyllands-Posten

BUDGETSMIL. Det lykkedes tidligere i denne uge for USA's præsident, Barack Obama, at lande den meget omtalte budgetaftale, som vil give en række skattestigninger til de rigeste amerikanere. Her ses han med vicepræsident Joe Biden. Foto: Charles Dharapak

USA. Finanskrisen sætter lighed på dagsordenen

Måske var ugens budgetforlig i USA første skridt på vej mod et mere lige USA. Afstanden mellem top og bund er for stor, mener flere og flere amerikanere.

ANALYSE

Folk i Danmark har ofte meget stærke meninger om USA og amerikanerne. Dette har nok meget at gøre med, at USA faktisk fylder meget i den danske medieflade – tag bare de netop overståede budgetforhandlinger og præsidentvalget som eksempel. Det har dog nok også meget at gøre med, at amerikanerne har indrettet deres samfund ret anderledes end vores eget. Sammenlignet med Danmark er der eksempelvis enorm økonomisk og mange vil også sige politisk, ulighed i USA. Trods dette synes det store opgør med

ANDREAS PIHL KJÆRSGÅRD

uligheden at vente på sig, og end ikke finanskrisen synes at have fået mere end fåtal af amerikanerne til faktisk at kræve grundlæggende forandringer – eller hvad? I min forskning har jeg forsøgt at gå bag om myterne og undersøgt, hvordan amerikanerne rent faktisk har forholdt sig til indkomsterne i toppen af samfundspyramiden over tid.

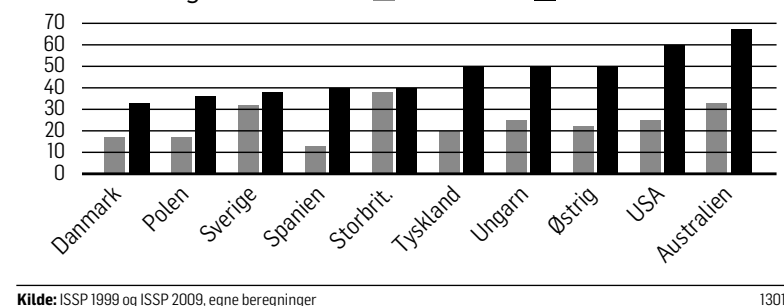
DETTE HAR jeg undersøgt via data fra 'The International Social Survey Programme' (ISSP), en af de største internationale spørgeskemaundersøgelser med svar fra mere end 60.000 mennesker fordelt i 48 lande verden over. I hvert land er folk i 1987, 1992, 1999 og 2009 bl.a. blevet spurgt om, hvad de synes, at bestyrelsesformænd for store nationale virksomheder bør tjene, og hvad de tror, de rent faktisk tjener. Ved – for hver person – at tage forskellen på disse to tal og dele denne forskel med angivelsen for, hvad de tror, de rent faktisk tjener, får man et udtryk for, hvor mange procent, personen ønsker, indkomsterne i toppen af samfundet bør stige eller falde.

I figuren ser man forskellige befolkningers angivelser af, hvor meget indkomsterne i toppen af samfundet bør reduceres. Man ser, at amerikanerne, sammenlignet med andre lande, faktisk var me-

get utilfredse med størrelsen af indkomsterne i toppen af samfundet i 2009 (finanskrise indtraf i 2008). De ønskede således her i gennemsnit, at topindkomsterne burde reduceres med 60 procent, mens de i 1999 kun ønskede dem reduceret med 25 procent. Amerikanerne er altså ikke 'ulighedsblinde', men reagerede efter finanskrise ret kraftigt på de meget store indkomstforskelle i deres land.

REAKTIONEN SER faktisk ud til at være markant voldsommere end i Danmark, selv om vi også her i eksempelvis Helle Thorning-Schmidts (S) første nytårstale har oplevet kritik af bonusordninger,

Folks gennemsnitlige holdning til, hvor mange procent formanden for bestyrelsen i en stor national virksomheds indkomst bør gå ned i løn

Kilde: ISSP 1999 og ISSP 2009, egne beregninger

gyldne håndtryk og indkomsterne generelt for de bedst lønede i finanssektoren.

Dykker man nærmere ned i, hvad der har drevet den amerikanske fjendtlighed mod topindkomsterne i 2009, viser det sig faktisk, at det i høj grad er større viden om, hvor meget toppen egentlig tjener i USA. Amerikanerne skyder således i 2009 på, at bestyrelsesformænd for store nationale virksomheder i gennemsnit tjener 800.000 dollar om året brutto. I hele perioden fra 1987-1999 skønner amerikanerne derimod kun, at disse tjener mellem 100.000-200.000 dollar om året brutto. Selv amerikanernes bud i 2009

står dog stadig ikke mål med de faktiske topindkomster. Tager man eksempelvis de gennemsnitlige bruttoårsindkomster for de administrerende direktører i de 500 største virksomheder i USA, lå de i 2008 på 7,6 millioner dollar.

MEN SELV OM amerikanerne stadig ikke helt ved, hvor høje topindkomster faktisk er, så er de på rette vej – og de reagerer kraftigt på det. Men hvad vil de så gøre for at afhjælpe problemerne?

Den amerikanske drøm kan defineres som et ideal og en tro på, at USA er landet, hvor alle bør have og også har lige muligheder for at nå til tops, hvis blot de arbejder hårdt og tror på det.

Op min forskning viser, at de amerikanere, der mest står last og brast med idealerne i den amerikanske drøm og kun mener, løn bør afspejle fortjeneste og intet andet, også er dem, der reagerer skarpest på uligheden i samfundet og ønsker topindkomsterne reduceret mest.

Dette resultat indikerer altså, at finanskrise netop virker til at have fået denne gruppe til at reagere, fordi den har skabt ridser i lakken i den amerikanske fortælling. Afsløringerne af de høje indkomster i finanssektoren har givetvis fået disse mennesker til at stille spørgsmål ved, om lønniveauet virkelig var fortjent og et re-

sultat af exceptionelt hårdt arbejde.

DET INTERESSANTE er dog samtidig, at amerikanerne, trods den kraftige reaktion, slet ikke synes at ty til staten for at løse problemerne, f.eks. ved at beskutte højindkomstgrupperne højere. I andre vestlige lande i datasættet er det sådan, at jo mere venstreorienteret man er økonomisk set, jo mere ønsker man også top-lønningerne reduceret i 2009. I USA eksisterer der slet ikke en sådan sammenhæng. Ikke desto mindre synes de føderale myndigheder nu – med Obama i spidsen – at gøre noget ved præcis skatten for de rigeste amerikanere. Det netop indgåede budgetforlig indeholdt således kun skattestigninger for de rigeste amerikanere.

Hverken danskere eller amerikanere er altså glade for stor økonomisk ulighed, men mens vi i Europa og i særlig grad i Skandinavien er villige til at ty til staten for at afhjælpe, hvad vi opfatter som uretfærdigt, vil amerikanerne ikke gøre dette. Dette er i virkeligheden en af de største forskelle på os og amerikanerne.

analyse@pol.dk

Andreas Pihl Kjærsgård, ph.d.-stipendiat, Institut for Statskundskab, Aalborg Universitet.

... Gensyn med Kierkegaard

neserieformer osv., men forfatterens egen tekst kan man højst tillade sig at overføre fra fraktur til antikva og fra gammel/oprindelig retskrivning til moderne/nugældende retskrivning.

Det er der en uomgængelig pointe i, som jeg da også selv har søgt at respektere i mine senere noterige udgaver af 'Forførerens dagbog', 'Frygt og bæven' og 'Sygdommen til døden' (2007-11). Problemet er blot, at vore nationale forfattere med et par hundrede år på bagen får en svagere – mere handikappræget – position i sammenligning med samtidige og ældre udenlandske forfattere, som vi godt tør nyoversætte uden altid at tilvirke en arkaiserende stil eller foretrække ordvalg, der udnytter hele det ældre register i Ordbog over det danske Sprog. Et godt eksempel er Otto Steen Dues nyoversættelser af Homer. Hatten af for Homer og for (Niels Brunses) Shakespeare, men hvorfor skal de have læsefordele frem for Kierkegaard? Eller hvorfor skal Kierkegaard – af lutter respekt for stilen – sendes til formidling og tilegnelse i skolesystemet via parafraiser og ultrakorte tekststumper, der isoleret set nok respekterer den oprindelige tekst, men hakker stilen og manden op i citater og 'sayings'?

JEG ER GODT klar over, at jeg her tyve år senere blot påpeger et problem og ikke løser det, især da jeg i dag viger noget tilbage for den altid skønsmæssige 'tekstmodernisering', hvis valg og ikke-valg derfor står til evig diskussion og sårbar kritik.

Da vi – jeg og to sprogkyndige skolefolk – i 1995 gik i gang med en lille Kierkegaard-antologi på nudansk (dvs. moder-

ne retskrivning + en vis tekstmodernisering), var arbejdsreglen ikke: 'Ret og lav om, hvor du kan komme til det', men: 'Lad alt stå uforandret, som ikke i alvorlig grad svækker tilegnelsen'. Jeg opdagede hurtigt, at vi i arbejdsgruppen havde forskellige temperamenter – eller forskellig slags 'god vilje' og omsorg på de nye, jomfruelige læsere vegne – og derfor gik noget uens til værks.

Det førte til nogle af de vigtigste og mest stædige diskussioner af vort modersmål, jeg har været med til, og vi udgav det fælles arbejde ('Lykkens dør går end'?), vel vidende at der nok skal mere end tre par øjne til at vurdere, hvor modus vivendi – egentlig 'det rette mål' – ligger. Det findes naturligvis ikke, men i pædagogikkens navn kan man godt gøre nogle flere forsøg. Vi har kun det skæg, vi selv sidder på!

Dette være ikke sagt i respekt for det kulturkonservere kanonprojekt, for jeg tror ikke på, at lykken, endsige den 'almene dannelse', vil indfinde sig hos enhver ung ved indtagelse af så og så mange sider af Kierkegaard inden udgangen af folkeskolen eller gymnasiet. Men jeg finder det ærgerligt, fattigt og ligefrem stupidt, hvis de praktiske muligheder for en øjenåbende nærkontakt ikke forbedres. Så meget kunne et Kierkegaard-jubilår godt have som mål. Nogle øvelser og eksempler, der kan diskuteres.

I den mellemliggende tid har vi til gengæld fået en ny og fagligt tiptop tekstkritisk udgave af hele Kierkegaards forfatter-skab (Søren Kierkegaards Skrifter 1-55), endda tilgængelig for alle på nettet og med alle de omhyggelige tekstredigørelser og pedantiske kommentarer, som en

Jeg finder det ærgerligt, fattigt og ligefrem stupidt, hvis de praktiske muligheder for en øjenåbende nærkontakt ikke forbedres. Så meget kunne et Kierkegaard-jubilår godt have som mål

og teologisk indforstået til, at det giver mening at bringe det hele frem i en anden, læsbar form. Forudsat at der var personer, der kunne og ville påtage sig opgaven (så der blev etableret en vis konsekvens og stil) – og var parate til at risikere deres gode omdømme! Selv det at vælge værker ud og andre fra, for ikke at tale om at foretage uddrag og forkortelser, vil være anledning til megen ballade, altså uenighed.

SELV FIK JEG varmet ørene gevaldigt dér for tyve år siden, men der skete også noget andet, nemlig at Gyldendals daværende direktør, Kurt Fromberg, en dag ringede og spurgte mig, om jeg ikke skulle opgive polemikken og hellere selv gå i gang med at skrive den Kierkegaard-bog, der

forsker og universitetsstuderende kan ønske sig. Det ændrer blot ikke situationen for den almene nysgerrige (eller 'tvunget nysgerrige') læser, der ikke allerede er fortrolig med den sproglige drapering anno 'dazumal'.

KIERKEGAARDS forfatter-skab – selv hvis vi holder os til, hvad han selv udgav – er imidlertid for omfattende og indimellem for filosofisk vanskeligt

kunne få indholdet ud til de mange. Det var i de glade Jostein Gaarder-tider, hvor alle syntes, at de kom filosofien rundt og blev klogere på livet af 'Sofies verden' (1991), og Gyldendal mente i ramme alvor, at jeg skulle skrive med samme målgruppe for øje. Det fandt jeg en smule naivt, indtil det gik op for mig, at de fleste, der læste 'Sofies verden', ikke var 13-14 år, men 16-17 eller 19-20 år (måske ligefrem de unges forældre).

Det gav lidt albuerm, også da jeg mente at kende de 'nysgerrige og opvakte 2-3. g'ere', som vi blev enige om, at jeg skulle holde mig for øje. Her tyve år senere tager dette projekt sig temmelig vanvittigt ud: Dels findes der ikke længere ret mange 2-3. g'ere, som overhovedet er 'nysgerrige og opvakte' i retning af Søren Kierkegaard – kom bare an: Sig mig endelig imod! – dels skal der langt flere krumspring og ovenflinger til for overhovedet at holde skruen i vandet og ikke straks miste opmærksomhed til en mobiltelefon eller selvoptagetheden på de såkaldt sociale medier. Kierkegaard er blevet noget, man kan google sig til, hvis det absolut skal være ...

Det er den ene side af sagen: den praktiske, der har med motivation og formidling at gøre. Den anden side er på en måde mere vanskelig og forstemmende, for den viser i glimt, hvad tyve års kulturudvikling (jo, det hedder det sgu!) også fører med sig: en glathed og positiv forventning, der kun vil høre om 'spændende udfordringer', hvor alt er 'rigtig, rigtig fedt', 'enestående og fascinerende', og hvor den enkelte kan føle sig 'begeistret', 'unik' og overbevist om at 'gøre en forskel'. Det er – bevars – jargon, men bag-

Kierkegaard kan ikke komme til i al den positivsnak, og ingen i dag kan have med hans »subjektivitet er sandheden« at gøre, hvis ikke det kan oversættes til, at jeg er 'helt autentisk', når jeg gør det, jeg 'lige har lyst til'

ENGANG FOR EN sne år siden, hvor vi havde besøg af gamle og kloge Rigmor Thor, der var en glødende debattør, spurgte hun mig, hvad jeg sådan »gik og puslede med«. »En bog om Kierkegaard«, svarede jeg, som sandt var, og hendes første inderlige reaktion var: »Årh, den Kierkegaard, det er da kun noget for unge mennesker!«. Ungdom var for hende lidenskab, konsekvens, rene linjer, stor hengivelse, kulturkamp, ægte kærlighed, sandhed i alt. Det var flot sagt, og det mærkelige var, at hun havde ret. Altså dengang. – I dag: Kierkegaard? Jamen, er han på Facebook? Er han 'cool' og 'nice'?

Nej, det er han ikke, han er møgbesværlig, kun ude på »overalt at gøre vanskeligheder« (som han selv sagde), stille krav til

ved er der ikke så meget andet.

Ud røg Kierkegaard, ind kom positiv psykologi, positiv tænkning osv. Eller måske er det omvendt: Kierkegaard kan ikke komme til i al den positivsnak, og ingen i dag kan have med hans »subjektivitet er sandheden« at gøre, hvis ikke det kan oversættes til, at jeg er 'helt autentisk', når jeg gør det, jeg 'lige har lyst til'.

dig om at tage livet alvorligt, undlade selvbedrag, gøre forpligtende, eksistentielle valg, indstille dig på den etiske eksistens og afvikle den rent æstetiske – måske ligefrem have ambitioner om det religiøse, om en salig tro, der kan indskrive timeligheden i evigheden. Ja, mere af den skuffe, hvis du bare rækker ham lillefingeren.

Selvfolgelig har Kierkegaard ikke noget med alder at gøre, men nok en hel del med den modenhed at gøre, som også afspejler sig i en kultur, der ikke føler sig hjemme i eller fodret tilstrækkeligt af den livsstil, der nu er på mode og holder mange flere unge end dem, der reelt er det. Den, der løber maraton i Athen, løber ikke bare 42,195 km, men næsten hele vejen også opad.

Den, der løber med H.C. Andersen, løber for det meste ligeud, som på en frisk forårsdag i København, mens den, der løber med Kierkegaard, mere har det som maratonløberne i det græske landskab: Det er op ad bakke – og meget mere end Valby Bakke. Til gengæld er udsigten på toppen fænomenal. Man er måske blevet sig selv.

PETER THIELST